

Nr 63.

Ankom till riksdagens kansli den 1 juni 1939 kl. 3 e. m.

Utlåtande, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående pensionsrätt för vissa professorer vid konsthögskolan och vissa tjänstemän vid konjunkturinstitutet.

I en den 21 april 1939 dagtecknad proposition nr 292, som hänvisats till bankoutskottets förberedande handläggning, har Kungl. Maj:t, under återopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att

dels besluta, att civila tjänstepensionsreglementet tills vidare icke skall äga tillämpning å professorer vid konsthögskolan och tjänstemän vid konjunkturinstitutet, vilka av Kungl. Maj:t förordnas för begränsad anställningstid,

dels ock bemyndiga Kungl. Maj:t att, i huvudsaklig överensstämmelse med av föredragande departementschefen i propositionen förordnade grunder, utfärda föreskrifter i fråga om pensionsrätten för nyss omnämnda befattningshavare.

Beträffande motiveringen för ifrågavarande förslag får utskottet, i den mån ej redogörelse härför lämnas i det följande, hänvisa till propositionen.

I proposition nr 279 till innevarande års riksdag har Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att bland annat besluta, att civila avlöningsreglementet den 4 januari 1939 (nr 8) skall från och med den 1 juli 1939 äga tillämpning å professorer vid konsthögskolan samt tjänstemän vid konjunkturinstitutet, vilka av Kungl. Maj:t förordnas för begränsad anställningstid, ävensom att godkänna förslag till avlöningsbestämmelser för omnämnda befattningshavare. De nyss avsedda professorerna vid konsthögskolan äro innehavarna av professurerna i arkitektur, målning, teckning och skulptur. De tjänstemän vid konjunkturinstitutet, varom här är fråga, äro de vid institutet anställda sakkunniga.

Beträffande den närmare utformningen av *tjänstepensionsrätten* för ifrågavarande tjänstemän har i en av 1936 års lönekommitté upprättad promemoria anförts bland annat följande:

Det ligger nära till hands att för närvarande stanna vid en endast provisorisk lösning av frågan om begränsad pensionsrätt för här avsedda tjänstemän och hänskjuta spörsmålet om utformande av definitiva bestämmelser till bedömande i samband med revisionen av pensionslagstiftningen.

En dylik provisorisk lösning bör helst så avvägas, att den i minsta möjliga mån föregriper en definitiv prövning och att trygghet såvitt görligt vinnes för att de ändringar i provisoriebestämmelserna, som vid en definitiv lösning kunna vidtagas, ej komma att för befattningshavarna medföra försämring av de provisoriskt fastställda förmånerna. Ur dessa synpunkter tala försiktighetsskäl för att den uppskjutna tjänstepensionen fastställles med utgångspunkt från krav på 30 år för hel pension.

Vad sålunda ifrågasatts skulle beträffande professorerna vid konsthögskolan innebära meddelande av provisoriska bestämmelser av innehåll, att professor, som avgår efter tioårsförordnandets fullgörande, vid uppnådda 65 års ålder skall äga åtnjuta uppskjuten tjänstepension, beräknad enligt reglerna för fastställande av avkortad ålderspension, varvid skola tillämpas för professor i arkitektur tjänstepensionsunderlaget för lönegraden A 30 och för övriga här avsedda professorer tjänstepensionsunderlaget för lönegraden A 24 samt för samtliga professorer en tjänstålder för hel pension av 30 år.

Redan vid ett provisoriskt ordnande av den uppskjutna tjänstepensionen lär lär ståndpunkt böra tagas till frågan, huruvida någon livränterätt bör tillkomma en befattningshavare, som avgår före utgången av tioårsförordnandet, och hur en sådan livränta skall beräknas. För dylika fall synes naturligtast, att tjänstemannen erhåller livränta enligt samma grunder, som för närvarande gälla för befattningshavare i allmänhet, d. v. s. med reduktion av den intjänta pensionen i förhållande till antalet felande tjänstår.

Vad härovan sagts har närmast avseende å förordnade professorer vid konsthögskolan men bör i tillämpliga delar gälla även för omförmälda sakkunniga vid konjunkturinstitutet. Då förordnandetidens längd för dessa tjänstemän icke skulle i de särskilda fallen på förhand fixeras utan förordnandet kunna förnyas för en tid av sammanlagt högst 10 år, synes emellertid för erhållande av uppskjuten pension motsvarande $\frac{1}{3}$ av hel ålderspension böra för dessa tjänstemäns vidkommande förutsättas, att förordnande innehafvs under 10 år. Vid tidigare avgång torde reduktion av den intjänta pensionen böra vidtagas i vanlig ordning. För ifrågavarande tjänstemän bör tillämpas beträffande sakkunnig med lön av 12,000 kronor tjänstepensionsunderlaget för lönegraden A 30 och för de båda övriga sakkunniga (lön 10,000 kronor) pensionsunderlaget för lönegraden A 26.

Vad angår utformningen av *familjepensionsrätten* yttras i promemorian bland annat följande:

Anordnandet av en begränsad familjepensionsrätt för här ifrågavarande befattningshavare kan tänkas ske på två alternativa sätt. Analogien med den begränsade tjänstepensionsrätten skulle närmast leda till att familjepensionen alltid — vare sig tjänstemannen avlider under förordnandet eller först därefter — beräknas endast i förhållande till de tjänstår, som intjänats eller högst kunna intjänas. Efterlevande till en här avsedd tjänsteman skulle alltså, om tjänstemannen avlider i tjänst, få pension beräknad efter 10 tjänstår, men om han avlider efter avgång ur tjänsten skulle pension utgå efter de verkligen intjänade åren, i förekommande fall med reduktion som nyss berörts. För det fall att tjänstemannen avlider medan han kvarstår i tjänst, torde emellertid en på detta sätt begränsad familjepension sannolikt komma att framstå såsom väl blygsam. Man måste räkna med att starka krav komma att göras gällande på att staten, som engagerat denne tjänsteman — låt vara för en begränsad tid — bör på ett bättre sätt sörja för hans efterlevande, om han avlider under den tid, som han förbundit sig att ägna åt statstjänsten. Uppenbarligen skulle ifrågavarande anställningsform kom-

ma att te sig högst betydligt värdefullare, om familjepensionen för en tjänsteman, som avlider medan han kvarstår i tjänst, beräknades på samma sätt som för vilken som helst annan tjänsteman, nämligen på grundval icke blott av den tid, för vilken förordnandet gällt, utan även av det antal år, som vid dödsfallet återstår till vanlig pensionsålder. Övervägande skäl synas därför tala för att frågan löses på denna alternativa väg. En sådan lösning skulle i själva verket innebära, att familjepensionen för här avsedda tjänstemän bleve densamma som för en vanlig tjänsteman i motsvarande löneställning: avlider han i tjänst, räknas tjänstår till pensionsåldern; inträffar dödsfallet först efter avgång från tjänsten — med förordnandets upphörande eller dess förrinnan — baseras pensionsberäkningen endast på den verkliga intjänade tjänstetiden.

Beträffande de fall, då avgång från tjänsten sker före förordnandets upphörande, bör för här avsedda tjänstemän givetvis iakttagas den spärregel, som enligt allmänna familjepensionsreglementet (1 § 1 mom. b) gäller för förtidsavgångna tjänstemän i allmänhet, nämligen att rätt till familjepension överhuvud taget ej föreligger med mindre tjänstemannen innehaft pensionsberättigande tjänst under minst fem år.

Föredragande *departementschefen* har anfört i huvudsak följande:

För egen del tillstyrker jag, att begränsad tjänste- och familjepensionsrätt beredes ifrågakvarande professorer vid konsthögskolan och tjänstemän vid konjunkturinstitutet i huvudsak enligt det förslag, som framlagts i den vid lönekommitténs utlåtande fogade promemorian. De föreskrifter, som erfordras för pensionsrättens reglering, synas för närvarande — i avvaktan på slutförandet av nu pågående revision av pensionslagstiftningen — lämpligen böra utfärdas fristående från vederbörande pensionsreglementen. Med hänsyn härtill bör särskilt beslut meddelas, enligt vilket civila tjänstepensionsreglementet tills vidare icke skall äga tillämpning å ifrågakvarande befattningshavare. Härav skulle följa, att befattningshavarna temporärt även bliva undantagna från allmänna familjepensionsreglementets tillämpning.

För beräkningen av uppskjuten tjänstepension i det fall, att tjänstemannen avgår innan han uppnått tio tjänstår, skola enligt promemorian tillämpas de grunder, som enligt 22 § civila tjänstepensionsreglementet gälla beträffande uppskjuten livränta. Detta innebär, att reduktion med hänsyn till felande tjänstår i sådana fall alltid skall äga rum, alltså även om förordnande meddelats för mindre antal år än tio. I samband med ifrågakvarande pensionsbestämmelsers definitiva inordnande i pensionsreglementena synes böra övervägas, huruvida angivna, i sistnämnda fall strängt verkande reduktionsregel undantagslöst bör tillämpas. För närvarande vill jag emellertid tillstyrka promemorians förslag på denna punkt.

Beträffande familjepensionsrätten innebär promemorians förslag, att vid bestämmande av familjepension åt efterlevande till befattningshavare, som avlider medan han kvarstår i tjänst, hänsyn enligt den i 4 § 2 mom. allmänna familjepensionsreglementet stadgade huvudregeln skall tagas till tjänstår, som återstå till den för befattningshavaren gällande pensionsåldern. Förslaget måste uppenbarligen i denna del anses mycket förmånligt för befattningshavarna i de fall, då fortsatt anställning i statstjänst efter förordnandets upphörande ej kan anses vara den normala utvecklingsgången. Övervägande skäl synas mig emellertid tala för en sådan anordning.

Slutligen må påpekas, att — i likhet med vad som gäller beträffande uppskjuten livränta enligt civila tjänstepensionsreglementet — dyrtidstillägg icke bör utgå på sådan uppskjuten tjänstepension, varom här är fråga. Jag torde i annat sammanhang få återkomma till denna fråga.

Utskottet.

Utskottet, som icke haft något att erinra mot de i propositionen framställda förslagen, får hemställa,

att riksdagen må bifalla Kungl. Maj:ts förevarande proposition.

Stockholm den 1 juni 1939.

På bankoutskottets vägnar:

HARALD ÅKERBERG.

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet hava närvarit:
från första kammaren: herrar *Åkerberg, Friggeråker, Holmström, Nilsson* i Mölndal, *Swarling* och *Lindbärg*;
från andra kammaren: herrar *Holmgren, Lovén, Paulsen**, *Andersson* i Falkenberg, *K. A. Westman, Gustavson* i Västerås*, *Osberg* och *Svedman*.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.